

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

А. В. Скрипник

**ВИКОРИСТАННЯ
ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ
ДОКАЗУВАННІ**

Монографія

Харків
«Право»
2022

Рецензенти:

В. О. Гринюк – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

С. Б. Фомін – кандидат юридичних наук, доцент, суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду

Науковий редактор:

І. А. Тітко – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

*Рекомендовано до опублікування вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 2 від 17 вересня 2021 р.)*

Скрипник А. В.

С45 Використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні : монографія / А. В. Скрипник ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2022. – 408 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669982940>. ISBN 978-966-998-294-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні. У роботі розглянуто зарубіжний досвід, розкрито поняття та ознаки цифрової інформації, запропоновано авторське бачення її місця в системі процесуальних джерел доказів, встановлено співвідношення і зміст категорій «оригінал», «дублікат» і «копія» в контексті цифрової інформації, а також висвітлено конституційно-правові аспекти її використання в доказуванні. Проаналізовано особливості формування цифрових доказів з урахуванням специфіки застосування заходів забезпечення кримінального провадження, дотримання права на цифрову приватність та різних форм приватного спілкування. У роботі також розкрито проблемні питання синхронізації міжнародних та національних механізмів збирання цифрових доказів. На підставі проведеного дослідження та узагальнення судової практики виявлено недоліки нормативної регламентації використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні, а також дефекти правозастосування, у результаті чого сформульовано науково-обґрунтовані пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Видання адресоване науковцям, аспірантам, студентам юридичних навчальних закладів, юристам-практикам, а також усім, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.

УДК 343.156(477)

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	6
Передмова	7

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ

1.1. Використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні: стан наукової розробки та резерви для подальшого дослідження.....	10
1.2. Іноземний досвід використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні.....	21
1.2.1. Англосаксонська правова система.....	21
1.2.2. Романо-германська правова система.....	44
1.3. Поняття та ознаки цифрової інформації.....	70

РОЗДІЛ 2

ЦИФРОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

2.1. Цифрова інформація як доказ у кримінальному процесі.....	103
2.1.1. Місце в системі процесуальних джерел доказів: документи, речові докази, окреме джерело доказів	103
2.1.2. Категорії «оригінал», «дублікат», «копія» в контексті цифрової інформації	113
2.1.3. Конституційно-правові аспекти використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні	134
2.2. Особливості формування цифрових доказів.....	144
2.2.1. «Цифрові особливості» застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження	144

2.2.2. Право на цифрову прайвесі за чинного нормативного регулювання: дослідження різних форм приватного спілкування	180
2.3. Проблеми синхронізації міжнародних та національних механізмів збирання цифрових доказів	196
Висновки	224
Список використаних джерел	235
<i>Додаток А.</i> Співвідношення категорій «дані», «інформація», «відомості», «знання»	327
<i>Додаток Б.</i> Некоректне (з точки зору семантики) відображення файлу	328
<i>Додаток В.</i> Графічні результати проведеного експерименту з копіювання файлу	330
<i>Додаток Г.</i> Результати експерименту зі встановлення можливості внесення недостовірної інформації до виготовлення скріншоту	331
<i>Додаток І.</i> Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам».....	333
<i>Додаток Д.</i> Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам».....	339
<i>Додаток Е.</i> Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам через запровадження заборони доступу до контенту вебсайту» (в частині, що передбачає запровадження нового заходу забезпечення кримінального провадження – термінового збереження інформації).....	355
<i>Додаток Є.</i> Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам через запровадження заборони доступу до контенту вебсайту».....	361

<i>Додаток Ж.</i> Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам через запровадження цифрового обшуку і огляду контенту вебсайту».....	376
<i>Додаток З.</i> Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності протидії кібератакам через запровадження цифрового обшуку і огляду контенту вебсайту»	381
<i>Додаток И.</i> Результати опитування суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів з питань використання інформації з електронних носіїв у кримінальному процесуальному доказуванні	388

══════ Перелік умовних позначень

АОМ	– аналого-обчислювальна машина
ВС	– Верховний Суд
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВСУ	– Верховний Суд України
ГПК	– Господарський процесуальний кодекс України
ЕОМ	– електронно-обчислювальна машина
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
ЗУ	– Закон України
КАС	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗПЛ	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КК	– Кримінальний кодекс України
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КПК 1960 року	– Кримінально-процесуальний кодекс в редакції 1960 року
КПК Естонії	– Кримінально-процесуальний кодекс Естонії
КПК Італії	– Кримінально-процесуальний кодекс Італії
КПК Латвії	– Кримінально-процесуальний кодекс Латвії
КПК Литви	– Кримінально-процесуальний кодекс Литви
КПК Франції	– Кримінально-процесуальний кодекс Французької Республіки
КПК ФРН	– Кримінально-процесуальний кодекс ФРН
КСУ	– Конституційний Суд України
НС(Р)Д	– негласні слідчі (розшукові) дії
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
США	– Сполучені Штати Америки
ЦК	– Цивільний кодекс України
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України
ФРН	– Федеративна Республіка Німеччина

== Передмова

*Моїй матері Валентині Григорівні
та світлій пам'яті мого батька
Володимира Васильовича присвячується*

Цифрові технології, ставши невід'ємним атрибутом сучасного суспільного життя, істотно змінили життєвий уклад людини. Використання електронних пристроїв, з *одного боку*, дозволяє більш ефективно реалізувати низку правомочностей (приміром, право на інформацію, свободу спілкування), з *іншого боку*, стає все більш поширеним способом вчинення кримінальних правопорушень (до прикладу, викрадення коштів із віртуальних банківських рахунків, кримінально каране розповсюдження цифрової інформації у формі публічних закликів до повалення конституційного ладу або неліцензійного програмного забезпечення)¹. Описана тенденція свідчить про появу нового, «цифрового» аспекту споконвічної проблеми пошуку балансу між дотриманням прав і свобод людини й ефективністю боротьби зі злочинністю, який найбільш яскраво проявляється у сфері кримінальної юстиції.

Джерелами доказової інформації в кримінальних провадженнях все частіше стають цифрові, у яких відображаються обставини кримінального правопорушення або проведені процесуальні дії. Проте реалізувати увесь доказовий потенціал цифрової інформації в кримінальному процесі перешкоджають низька якість нормативно-правового регулювання, незгодженість і непослідовність окремих закріплених у кримінальному процесуальному законі правил, а також непристосованість чинної процесуальної форми кримінального провадження до цифрових реалій сьогодення. Із цього випливає потреба науково-практичного осмислення використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні.

Незважаючи на те, що активний розвиток інформаційних технологій – це досягнення другої половини ХХ – початку ХХІ століття, а тому період існування явища характеризується відносною нетривалістю, кримінальні

---

¹ Кіберзлочинність визнано однією із загроз кібербезпеці України, а ефективну протидію кіберзлочинності проголошено стратегічною ціллю (рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію кібербезпеки України», введене в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 року №447/2021).

процесуальні і криміналістичні дослідження інформації з електронних носіїв не є малочисельними. До осмислення окремих проблем цифрової інформації в галузі кримінального процесуального права зверталися, зокрема, такі вітчизняні науковці: Д. О. Алексеева-Процюк, Н. М. Ахтирська, М. В. Багрій, О. М. Брисковська, І. В. Гловюк, М. І. Демура, О. М. Дроздов, Д. І. Клепка, В. А. Колесник, І. О. Крицька, Д. О. Літкевич, В. В. Луцик, О. В. Манжай, В. В. Марков, О. П. Метелев, Т. В. Михальчук, Ю. Ю. Орлов, В. І. Пазиніч, О. А. Панасюк, О. О. Пунда, А. В. Ратнова, Р. Р. Савченко, Д. Б. Сергєєва, В. І. Сліпченко, О. С. Старенький, А. В. Столітній, Д. М. Цехан, С. С. Чернявський, А. В. Шило, К. О. Щербаковська. Значний науковий потенціал для дослідження мають праці таких зарубіжних вчених-процесуалістів і криміналістів, як: К. Браун, С. Бреннер, К. Вард, С. Вілкінсон, Дж. Вільямс, О. Г. Григор'єв, Н. Джонс, Е. Джордж, А. І. Зазулін, Н. А. Зігура, М. А. Іванов, Е. Кейсі, О. С. Керр, Л. Б. Краснова, С. І. Кувичков, А. В. Кудрявцева, Т. Е. Кукарнікова, Б.-Дж. Купс, Г. Маршал, С. Мейсон, І. Меріда, Д. Мінзала, Б. Нельсон, Р. І. Оконенко, П. С. Пастухов, О. В. Рибін, Д. Сенг, М. С. Сергєєв, А. Стенфілд, К. Стюарт, С. Тепплер, Д. Торренте, А. Файфел, М. М. Федотов, А. Філіпс, У. Хелльманн, Б. Шафтер та ін. Разом з тим повноцінне і комплексне розкриття обраної теми дослідження було б неможливим без звернення до праць дослідників доказового права, серед яких не можна оминути сучасні роботи В. В. Вапнярчука, В. О. Гринюка, О. В. Капліної, С. О. Ковальчука, Л. М. Лобойка, М. А. Погорецького, С. Б. Фоміна, О. Г. Шило, М. Є. Шумила та ін.

Попри значну кількість праць ключові теоретичні та практичні аспекти використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні з точки зору чинного (*de lege lata*) та перспективного (*de lege ferenda*) законодавства висвітлені не були. Причина цього – відсутність комплексної наукової роботи, спрямованої на послідовне висвітлення і пошук розв'язків найбільш значущих цифрових проблем доказового права в кримінальному процесі. Представлена робота є спробою комплексного дослідження особливостей використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні, а також надання обґрунтованих пропозицій з удосконалення нормативного регулювання і практики правозастосування.

Нормативно-правову й інформаційну основу дослідження складають Конституція України, рішення КСУ, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, рішення ЄСПЛ, КПК, закони України, постанови ВСУ і ВС, підзаконні нормативно-правові акти, законодавство і судова практика зарубіжних держав (США, Французької

Республіки, ФРН, Італійської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Естонської Республіки), проєкти законів України.

Теоретичну основу монографії становлять вітчизняні і зарубіжні наукові праці в галузі загальної теорії права, конституційного права, кримінального процесу і криміналістики, а також дослідження вчених із філософії інформації, кібернетики й інформатики. Емпіричне ж підґрунтя складають результати узагальнення судової практики, під час якого опрацьовано понад 470 судових рішень, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень, а також анкетування, під час якого опитано 160 практичних працівників у сфері кримінального судочинства: суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів.

Автор висловлює щире і глибоке вдячність Учителю і науковому керівнику, доктору юридичних наук, професору, завідувачу кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого *Івану Андрійовичу Тітку* за мудрі поради, підтримку ідей та починань, слухні зауваження та всебічну допомогу, без яких створення роботи було б неможливим.

Окрім слова подяки автор висловлює колективу кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і особисто завідувачці кафедри, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, доктору юридичних наук, професору *Оксані Володимирівні Капліній* за створення максимально сприятливих умов для наукової діяльності.

Глибоку вдячність за слухні зауваження, конструктивну критику та доброзичливе ставлення автор висловлює шановним рецензентам монографії: доктору юридичних наук, доценту, професору кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Володимиру Олексійовичу Гринюку*, а також кандидату юридичних наук, доценту, судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду *Сергію Борисовичу Фоміну*.

Щиро подяку за розуміння, терпіння, всебічну підтримку і співпереживання автор висловлює своїй родині.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ДОКАЗУВАННІ

1.1. Використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні: стан наукової розробки та резерви для подальшого дослідження

Висвітлення стану наукової розробки досліджуваної теми на початку дослідження є не лише даниною гарної традиції вчених: воно має користь як для дослідника¹, так і для того, хто знайомиться з його працею. Огляд результатів наукових пошуків, *по-перше*, забезпечує можливість використання комплексного підходу до розв'язання наукового завдання (будь-який предмет дослідження неможливо «побачити» об'ємно, натомість можна синтезувати його проєкції з різних ракурсів), *по-друге*, зумовлює збереження наступності в науковому пізнанні і, як результат, підвищує ефективність останнього (приріст наукового знання можливий лише тоді, коли дослідник володіє вже наявним масивом інформації), *по-третє*, виконує «кібернетичну»² функцію – зорієнтовує дослідника у виборі правильного вектора на-

---

¹ У цьому контексті доречно згадати слова великого вченого І. Ньютона: «Якщо я й бачив далі від інших, то через те, що стояв на плечах гігантів» (див.: [1, с. 581]).

² У первинному значенні від старогрецького слова *κυβερνήτης* (*kubernetes*) – «рульовий», «керманич».

укових пошуків. Відповідно, користь має і читач, який таким чином може отримати комплексне, сформоване з урахуванням наукових здобутків попередніх вчених уявлення про досліджуваний предмет, яке здатне допомогти у вирішенні актуальних проблем державно-правової дійсності.

Наукові праці, інформація з яких слугує теоретичним підґрунтям дослідження, як видається авторів, найбільш доцільно класифікувати на декілька груп.

1. Кібернетичні, філософські та інформаційні основи.

Дослідження кримінального процесуального оформлення цифрової інформації повинно мати належне підґрунтя, яке з огляду на комплексність та багатогранність інформаційного феномену не може обмежуватися здобутками виключно правничої галузі знань. З'явившись задовго до середини ХХ століття, поняття «інформація» отримало революційно нове наповнення зі стрімким розвитком у згаданий період кібернетики. Основні уявлення про сутність інформації в кібернетичному аспекті можна сформулювати на основі праць Н. Віннера [2], У. Р. Ешбі [3], тимчасом як більш ґрунтовне наукове осмислення знайшло відображення в роботах із теорії інформації К. Шеннона [4], А. М. Колмогорова [5; 6], В. М. Тростнікова [7], Д. С. Чернавського [8]. Утім, слушним видається зауваження П. У. Кузнецова, який вказує: «Висновки дослідників у галузі природничих наук про природу інформації не повністю відповідають ролі та значенню цього явища для суспільних відносин, проте в частині змісту інформації можуть бути застосовані для подальшого комплексного вивчення й осмислення його феноменологічних властивостей та ознак на міждисциплінарному рівні різних галузей знань» [9, с. 10–11]. Аналогічної точки зору дотримуються і вітчизняні дослідники [10, с. 23].

Тому цілком закономірним є звернення до праць із філософії інформації, з тим щоб компенсувати нестачу «гуманітарної» складової осмислення феномену. Найбільш яскраво та ґрунтовно останнє знайшло закріплення в працях А. Д. Урсула [11–14], М. І. Жукова [15], І. І. Гришкіна [16], Г. Хакена [17], В. Б. Вяткіна [18], О. П. Дзьобаня [10]. Що ж викликає необхідність звернення в межах правового до-

слідження до філософських основ інформації? *По-перше*, використання в назві дослідження словосполучення «використання інформації» закладає певний «суб'єктивний» елемент у загальний вектор наукового пошуку. Оскільки використовувати інформацію може лише суб'єкт [13, с. 138], то і осмисленню (поряд з об'єктом, тобто інформацією) потрібно піддавати і його. *По-друге*, неоціненне наукове значення мають різні підходи до розуміння поняття та природи інформації (структурно-синтаксичний, логіко-семантичний, прагматичний; атрибутивний та функціонально-кібернетичний), тому що акцент кожного з підходів на окремому аспекті інформації слугує вихідним матеріалом синтезу, здатного забезпечити формування цілісного та всебічного уявлення про предмет дослідження (детальніше про це див.: [16, с. 15–167]). *По-третє*, повноті наукового осмислення сприяють виокремлювані О. П. Дзьобанем: а) періоди «процесу формування концепцій розуміння ролі і значення інформації...: докібернетичний, кібернетичний і посткібернетичний» з притаманними кожному з них особливостями [10, с. 7–24]; б) «складові інформаційної (відображувальної) системи й інформаційного процесу: 1) джерело відображення (воно ж і передавач...); 2) безпосередній приймач (він же носій і хранитель) відображення...; 3) саме відображення, що представляє потенційному користувачу (спостерігачу, одержувачу і т. д. – суб'єкту) деякі характеристики...» [10, с. 26].

Наведені приклади підтверджують, що відповіді на концептуальні питання, пов'язані з онтологічною характеристикою інформації, можна віднайти лише на сторінках праць, присвячених філософії інформації. Водночас викладений у них матеріал потрібно оцінювати з урахуванням щонайменше двох особливостей. *По-перше*, будучи створеними за радянських часів, згадані вище роботи ґрунтувалися на діалектично-матеріалістичній парадигмі. *По-друге*, в основу процесу формування інформації покладалася теорія відображення (відбиття), яка органічно впливала зі згаданої парадигми. Разом з тим валідність теорії відображення (відбиття) відносно поняття «доказ» у сучасній науковій літературі піддається критичному переосмисленню, яке не можна вважати необґрунтованим (див., наприклад, [19]).

Проте автор схильний до більш поміркованої позиції, сутність якої полягає в тому, що критичному осмисленню та можливій відмові від пропонованих радянськими вченими думок має передувати максимально повне та об'єктивне дослідження останніх. Після цього, відповідно до загальновизнаного діалектичного закону заперечення заперечення, стає можливим приріст наукового знання як результат, з *одного боку*, заперечення концептуальних положень, а з *другого* – збереження (успадкування) окремих із них. Без розуміння сутності теорії її критика не може претендувати на визнання обґрунтованою та раціональною. Через це авторів імпонує більш поміркований підхід, що передбачає не радикальну відмову від попередньої наукової спадщини, у тому числі й радянської, а вихід за її межі, вдосконалення та адаптацію до сучасних умов та викликів.

Якісне дослідження цифрової інформації має узгоджуватися, окрім згаданого вище, з: а) технічними законами операцій з інформацією; б) термінологією, розробленою інформатикою. Для цього доречно використовувати праці, присвячені інформаційним технологіям [20–24].

2. Кримінальні процесуальні основи.

А. Праці з теорії доказів. Коли предметом дослідження декларується використання інформації в доказуванні, його авторів неможливо оминати занурення в той масив наукових праць, які складають теорію доказів. Серед великої кількості доробків вітчизняних вчених доцільно виокремити найбільш вагомі, концептуальні, які можна поділити на три групи: 1) дореволюційні; 2) радянські; 3) сучасні¹. Корифеями вітчизняної теорії доказів є В. Д. Спасович [26], Л. Є. Владимиров [27], І. Я. Фойницький [28], П. І. Люблінський [29]. У радянський період наукове уявлення про докази в кримінальному процесі зазнало значних змін з огляду на зміну філософської основи теорії доказів, якою став діалектичний матеріалізм. Із певними відмінностями щодо сутності доказів доктринальні ідеї того часу знай-

---

¹ Аналогічним чином праці вчених було класифіковано й П. Прилуцьким [25, с. 102].